

דחו כמ"א וכג"א ז"ל וק"ל שאין חולק על זה שאין מצרכין על כנס שמכבד אלא אם הוא נגלה ויולא מהטבע, וכמו שבבבא ראי מדניאל שנילל מכבשן האש בדרך מנהג העולם ואין מצרכין עליו, אלא ל"ל שם לפי נוסחת הגמרא כוונתו למאמר דר"י, מיכא גי רבינו מקובל הוא וראוי מכרעת לזה הפסק. ויש לבאר לפי זה צרכה דאזן שיש עליו משה, דלפי כנראה היא על נס מלחמה עמלק, בא מלחמה זו כי בדרך הטבע לפי חרצ עם אנשים גבורים, ואינו אלא נס נקטר, וכי"ז רבו מלחמות ישראל שנלחו. אבל באמת לאו על כלל ישראל מצרכים, דא"כ מאי אריא האבן, גבעה שלחמו בקמון לה מיעו, אלא הכנס הוא שנתן כי כה צמח לכבדו ידיו כל היום ואף שחמכו אכרן וחור צידיו, מכ"מ אינו בדרך הטבע שישבול אנוש משך רב כזה. וכי"ז דכתיב כי נקי ולא קאמר נקיניו על כלל ישראל, אלא משום דהנס לא שייך אלא במה שנעשה עמו. ובדרושים הארזתי יותר בזה, ואכ"מ. ו"שנא' ויאמר יתרו ברוך ה' ר"פ כרואה מנבי"מ אר"י שנא' ויאמר יתרו. לפי זה הנוקחא משמע דקאי על כלל הפרק, דאע"ג דכל בצרכות מדרבנן ואנשי כנסת הגדולה תקנינו, מכ"מ לא חוקיפו חדשה אלא א"כ מאלו רמז בחורה. וגי' מוני צרכות כן, צרכה ככנין, וצרכה כמלות וצרכה הודאה על דבר הבא במקרה. וצרכה ככנין קמכו על ק"י כשכח שצט מצרך כ"י כדאי ר"פ כ"מ, או שאר אקמכהות, ולצרכה הריא אי שם די מ"ג מדכתיב כל הנשמה וגו', בא על הנאה אחרת הבא צרכיות לא תיקנו. וצרכה כמלות אי צירי שם מדכתיב ואתה לך את לוחה האבן וההורה וכמלות איתקיש תורה למלוא מה תורה טעונה צרכה אף מלות כ"י ועי' מש"כ לעיל קי ט"ז אות א' צכ"ד. וצרכה הודאה על כל שמחה הבא במקרה מלוא רמז מיהרו, וצכ"ד נכלל כל הודאה ושבת. אבל רש"י הגיה מנלן דמצרכין אנוקא, וכן גי' צכ"ג. וקי' מה זו שאלה ע"י יותר מכל צרכה הודאה. וי"ל דנשמה כשמחה והתפעלות על אחת דבר כבר למדנו מא"ש ע"ה דכתיב וישתחו אברהם לפני ע"ה וא"י צמ"ר מכאן שמודים על צורה טובה, מפרש וישתחו לבי והיינו צרכה הודאה, וכן אליעזר ע"ה כתיב וישתחו ויאמר ברוך כי אלקי אדני וגו', וא"י שם ג"כ צמ"ר מכאן שמודים על צ"ט, ובסוף ללמוד מכאן לצרך על טובה הרב, וכדמקיים אליעזר אשר לא עזב חקדו ואמחו מעם אדוני, והיינו שנוצרכין על נס הרב וכדומה, ונזהר למדנו כל צרכה הודאה על ראי שיש להתפעל. ומיכא כ"ז הוא בשעת הטובה אבל לאחר שכבר עבר לא מלינו אלא צנס נגלה, וילפין מיתרו, והיינו דמדייק הש"ס מנלן דמצרכין אנוקא. ובין שזכינו לזה יש ללמוד דמצרכין בשעת מעשה אפי' על נס שאינו יולא מהטבע, שהרי אברהם הודה על שנתנו ליתן לו אחוזת קבר, ואליעזר על הזדמנות רבקה ובשניהם אינו יולא מהטבע. וזכ"י דעת הרשב"א ז"ל שכי' על בא שצרכו ר"ח בגדאח ותלמידו דר"י יצרך רחמנא דיהבך לן וכו', היינו משום דר"י כי רבם,

1234567

הזהר בחנוכה על שרגא בפורים על מפרא מגד"ה י' שנא' ויאמר יתרו ברוך ה' ומחייב ל"מגד"ה י' איתמניא יו"י דחנוכה דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוודא שמתה עשר יום בשנה ולילה אחת יחיד גומר בהן את החל"ל וא"ל חן שמונת ימי החג ושמונת ימי חנוכה ויום טוב הראשון של פסח ויום טוב של עצרת י' * ולילה אחר החכמה

ופשטו מכאן איבעיה דירי דמצרכין על נס הרב, וכי"ז רבינו ר"ח, וכרי ר"י כי חולב שנתרפה אינו אלא נס טבעי ולא מלינו אלא בגומל לחולב עלמו ובעשרה שבו במקום קרבן חודה, ומש"כ נהגין לצרך בשעת קרי"ת דכשולחן או במקום הנחמה כמ"כ הגר"א צקי' תק"ס קק"צ לענין הקפת כושענות, אבל בן ותלמיד ושלא בעשרה לא מלינו חיוב כלל, אלא דעת כרשב"א דמכ"מ בשעת מעשה ודאי יש לצרך על כל נס וכל מי שמחוייב על נס נגלה לעולם צכ"ג לוחו מקום מחוייב לצרך כאן בשעת ראשונה צרכה בגומל אפי' שלא ימלא עשרה. וצכ"ד מצאנר מש"כ הש"ע קק"י ר"ח, י"א שאינו מצרך על נס אלא צנס שבו יולא ממנהג העולם, ויש חולק וכי"ז כמ"א והגר"א ז"ל. שכ"ן. לכרי"ש דק"ל לצרך בגומל על נס נגלה, ואחזו שער שאין שום כוכח להיפך לצרך צרוך טעם לי נס גס על שאינו נס נגלה, וכי"ז יעלה עכ"ד לצרך על חולים ויולדות תמיד. וצ"ל אינו מוכן קדר הש"ע, שהרי צק"י ר"ח הציא דעת כרי"ש דעה ראשונה לעיקר, ודעת כרד"א ל"א, וצאמת אנו מוכנים ככרי"ש כמ"כ כלב"ש ומ"א, וכאן הציא להיפך, וגם צכ"י לא הציא צק"י ר"ח דכרי"ש חולק על כרד"א בזה, בצרכה טעם לי נס דוקא צנס נגלה. אלא לא זה בדרך רק ד"א דעל נס שמנהג העולם אין מצרכין כלל אפי' בשעת מעשה אלא הוא עלמו ובעשרה דוקא מצרך בגומל וצכ"ג ג"כ צכ"ד חליא צמחלוקה כרד"א ורי"ש שצקי' ר"ח ולכרד"א אין שום צרכה, ולכרי"ש מצרכין בגומל דאצט דברים ל"ד. וכ"כ מצאנר שם בני ארבעה ל"ד דכ"ה למו שנעשה לו נס כגון שיפול כ"י היינו נס נגלה, או אם גנבים כ"י היינו נס נקטר כמצאנר צק"י ר"ח, אבל כל זה אינו רק מי שאירע לו נס מצרך בגומל ובעשרה דוקא, אבל בן ותלמיד, או הוא בעלמו שלא בעשרה לא, ויש חולק הוא כרשב"א דק"ל דאפי' שלא בגיע לעשרה, או אפי' כבן ותלמיד מצרכין בגומל, מיכא ודאי מודה שאינו אלא בשעת מעשה ולא בלשון נס אלא בצרכה ר"ח בגדאח. וכ"כ צמדרש רבא מצאנר שיטת כרשב"א ז"ל [ולא כמ"א קי' ר"ח קק"ד שדחה שיטת כרשב"א בפשיטות] ולפי דבריו חליא צכ"י כנוקחאות, דלפי נוקחא דולן י"ל דש"ס דולן חולק על המדרש, ולא יליף מקודם מ"ה, וא"כ אינו מוכח צרכה זו אלא מיתר וצנס נגלה, אבל לגי' צכ"ג ורש"י אין לדחות דברי המדרש לצרך בשעת מעשה אפי' על שאינו נגלה, וכ"כ שיטת כרשב"א ז"ל ופשטא דעובדא דר"ח בגדאח מוכח כ"י שלא אמרו הראשונים ז"ל בזה ישב צורר. ותו' דאי נימא דהא דש"ס דולן לא הציא בא דאליעזר משום דקודם מ"ה כוכ כ"י לכו לכקשות על בא דיתרו, הכיחא למ"ד יתרו לאחר מבי"ת כוכ כ"י כדמקשה צכ"א ד"י כ"ד, אלא לכ"ע יש ללמוד מיתרו. ועי' מש"כ דעת רבינו צקי' ל"ה אות א' שלמדון מקודם מ"ה, וא"כ כ"ה שלמדון מאליעזר ונמלא דעת כרשב"א עיקר. ו"ל וצ"ה א". בגמרא ליתא אלא צחוקפחא קוכה וצ"י קופי פ"כ. וכבר עמד הר"ן פי ע"פ

הפסח כ"ה
מצרכין

שם ליתא. אבל
צחוקפחא פ"כ
דק"ה ומ"ק
פ"כ איתא

שנה כג.
(קס"ט)

הוציא החכמה

ראשון לציון י"ט ונתן טעם על מה שלא זכרו בגמרא זה הכלל, ח"ל וכ"כ וכן בגמרא דילן בערכין כ"י ולא קתני לילה כראשון ש"פ, לאו קושיא היא דהתם שעל עשיית המלוכה לא קתני חדע דלא מני כלל שזשחית פקחים דמני לכו במתניתין דהתם ועוד דהתם ימים קתני לפרושי מתניתין כ"י עכ"ל. ואין זה כדו יסוד, דלא זכ"ש בן יחולדק לפרושי מתניי אלא בגמרא כביאו על המשנה, ומש"כ לא הביא ר"ש בן יחולדק כלל שזשחית פקחים משום דמייירי בכלל שכיחוד גומר ר"ל כל ישראל מחויבים זו ואפי' יחיד צפני עולמו, וכלל שזשחית פקחים אינו אלא מלות כלוים וצקיצון לפני המצבה, ועי' חוסי' שם. אבל עיקר היסוד הוא משום דלא קתני אלא כחיוצ לגמור הכלל כיוון שלא הפסק וכלל שזשחית פקחי עיקר מלותו בהפסק ולהתחיל לפני אכילה ולגומרו אחר אכילה וזהו עיקר הלילה בדאי צפקחי ד' פ"כ ז' כזיתא פקחא וכלילה פקע איגרא, הרי דכלילה הוא אחר אכילת הפסק. וכן דלא מנה כלל שזשכ"כ דאי צמ"ס וזירי שם, משום דמאד כדון כי יוחר טוב שלא לאומרו לפני אכילה שזשכ"כ כלל, כדי שלא לגרע חשיבות המלוכה בזמנו שהוא אחר אכילה, שהרי כבר ילא ידי חוצה כלל צמה שקראו לפני אכילה כדאי צירי פ"א דברכות אם שמוע שזשכ"כ ילא. ולמה זה דומה לאכילת מרור לפני מלה שמלותו אחר אכילת מלה ומכ"מ אם אכל לפניו ילא, והרי ידוע צפקחים ד' קט"ץ אי דמהדרין אשאר ירקי [וע"ש בתי ד"ה מהקוף לה, דמשמע דל"ה לא מהדרין אשאר ירקי כיוון משום דק"ל להתוי שיכול לצרך חקצ"ו על פחות מכשיעור כמש"כ שם. וע"ע ד"י ק"כ אי ד"ה צאחרונה שנסתפקו בדבר, אי יכולין לצרך צתחילה על עיקר מלה שלצקוף וביאו ראי ממה שאוכלין מלה תחלת הקעודה, ועיקר המלוכה עם הפסק צקוף, אבל ברמז"ן צש"ת המיוחסות ק"ל צפשיטות ש"א"ל לצרך על מלה שלצקוף, ועיקר אכילת מלה הוא כראשונה שיצרך עלי, ולפי זה ודאי אסור לכתחילה לאכול מרור צתחלה לפני מלה, וכן שאוכלין מלה תחלה הוא דגם צזמן הפסק אכלו גם צתחלה כזית פקח ומלה ומרור ומצואר צקי קני"ד אות צ' צס"ד]. וכן צתקיעת שופר שחוקעין לפני התפלל אע"ג שאינו זמנו בעיקרי היינו משום שכוא מיושצ ועי' מש"כ צארוכה קי קע"א אות צ' צס"ד, וגם זה לא תקנו לכתחילה אלא לצורך כדי לערצצ את השטן, וכ"כ יוחר טוב כי שלא להקדים המלוכה לפני זמנה אבל משום מלה דרוב עם וקריאה צנעימה המיוחדת לכלל תקו שיקראו צצככ"כ וכיוון דקתני צמק' קי ומלה מן המוצה לקרות הלל [צצככ"כ] [כל"ל וחצר לפניו תיבצ זו וכן הגיה הגר"א ז"ל וכן הביא בר"ן] צשתי לילות ש"ג ולצרך עליהן ולאומרו צנעימה לקיים מה שנאמר ונרוממה שמו יחדיו, וא"כ מי שאין לו לצור גם לפני אכילה ודאי אין ראוי לקרות

כלל עד אחר אכילה. ומש"כ לא קאמר ר"ש בן יחולדק שכיחוד גומר צכן את הכלל, דצשעת אכילה אינו גומר אלא מפסקי, ולפני אכילה אין שום מלה אלא לצור, ולנוסחת צציו ותוספתא דקובכ דקחשיצ הלל צכליל פקח, קרי לכלל שזשחית אחת של יום טוב הראשון של פסח ובגולה עשרים ואחד ושני צילות וא"ו חן צשעת ימי חג ושמונת ימי חנוכה ושני ימים של פסח ושני ימים טובים של עצרת ומחייבין לאדוסי שרגא דחנוכה תסניא יוסין מכי עיי"ד יום עשרים וחמשה בכס"ו עד מישלם תסניא יוסין ומאן דמדליץ מיחייב לצרוכי ומאן דחזו נמי מיחייב לצרוכי * דאמר רבי חי"א בר אשי אמר רב חסד"ס נר חנוכה צריך לצרך * ורבי ירמיה בר אבא אמר הוואה אותו צריך לצרך מאי מברך * אמר רב יחודה חסד"ס ביום ראשון מברך שלש לצרך, וכדאי שם ולריך לצרך צתחלתו ולקרותו צנעימה דתני רש"י יחולדק כ"י וי"ט כראשון ש"פ ולילו כ"י, אבל תלמוד דילן פליגא ורציו גורס גם צתלמוד דילן ולילה אי ש"פ וא"כ ודאי לריך לצרך. ומתוך מש"כ צענין קריאת הלל שצכככ"י חצון טעם שניו כמנהגים וחדעות צקריאה זו שכוצא צקי תפי"ו ק"ד. וכי הגר"א ז"ל טעם מנהגו שאין קוראים צצית ככנסת משום שלא נתקן אלא צשציל שאין צקריאים ע"ש, וכו"ל חמוה לכאורה, דכל תקנות שכתקינו צשציל כך לא צטל גם היום כמו חזרת הש"ץ וכמש"כ הבי"א ח"ה קי קני"ד וקי רס"ט ע"ש, אלא משום שעיקר התקנה אינה עפ"י דין אלא משום דוחק, וכיון שצטל כדוחק ראוי לעמוד על הדיו, משא"כ אידך תקנות אינם נגד דין ונחלקו במנהגות וחדעות אי עיקר התקנה משום כדי לאומרו צנעימה וא"כ גם היום יש לנוכח כ"י, או משום שאין צקריאים כמש"כ הגר"א ז"ל. * ורי ירמיה בר אבא א. כ"ה צרי"ף, וכל"ל ולא כדאי צגמרא רי ירמיה אמר, דתם רי ירמיה כ"י זוט מרצ יכודכ טובא, שכי תלמיד חצר של רי זירא ור"צ תלמידו של רב יכודכ, וביאלך מפרש רב יכודכ צרכת כרואה, אלא ר"י צר אצא תלמיד חצר דרצ כדאי צרכות ד' כ"ז צ. * אר"י המדליץ ב"י. כרואה כ"י מכאן ואילך המדליק כ"י כרואה כ"י. כן גי' צרי"ף וכן הוא צגמרא דקובכ ד' מ"ץ אבל צשצת ד' כ"ג אי כרואה כ"י וכמדליק כ"י מכאן ואילך המדליק כ"י וכרואה כ"י. ולא דבר ריק הוא שצקדימו ציום הראשון כרואה להמדליק, אם לא שנימא דטכ"ד הוא. והנראה לי צמה שנחלקו בר"ן וכמרדכי צמי שדליקו עלי צציתו או שכתתק עם אחר אי מכ"מ מלה למיחזי נ"ח כדי לצרך על הראי ודעת בר"ן וכש"ע קי תרע"ו דא"ל וכמרדכי ק"ל דלריך, וכוצאו צחי רש"י שחי השיטות, וממילא צעי לצרוכי, וכן דעת ברש"ל וצ"ה חז פשוט דצצרכה תלי אי מלה למחזי או לא ולא כפרי חדש קי תרע"ו, וכן פשיטא דמי שאין לו כלל אפי' לכשתתק דמלה למחזי ולצרך כדי לצור כנס, אלא שאם כבר כדליקו עליו וילא ידי חוצה כדלקה צכא פליגי אי נפטר ג"כ ממלות ראי או לא. ונחזי אן דצזמן מוככ יש לו לצרך על שני דברים על